

**PREZERVAREA VALORILOR
ARHITECTURALE ECLESIASTICE ȘI
CIVILE ÎN CONTEXTUL
GLOBALIZĂRII**

Dumitru Valentin PĂTRAȘCU
Muzeul Județean Gorj „Alexandru
Ștefulescu”

Rezumat

Secolul al XXI-lea se prefigurează a fi, analizând evoluția societății la scară macro-cosmică, **consfințirea și consolidarea tendinței de globalizare a lumii**, demers cu perioade statornice și permanente în istorie, de la epocile matriarhale, până la prăbușirea imperiilor recente.

Cuvinte cheie: globalizare, monumente de arhitectură, ecleciastic, patrimoniul cultural național.

Globalizarea, acest fenomen complex și în rapidă expansiune, se observă la scară colectivă prin dinamica piețelor integrate, primatul banului unic în comerțul internațional, nivelarea granițelor prin investițiile companiilor transnaționale, proporția corporațiilor multinaționale, convergența tehnologiilor, crearea unor arii de prosperitate care au efect catalizator asupra spațiilor emergente.

Noutatea este indusă, poate, de *resimțirea fenomenului în mod accentuat la nivel personal, în sensul confruntării individuale cu re/acțiunea mediului societal, care invadează spațiul intim* – crearea omului universal de societatea globală produce efecte la domiciliu: de la școlar, la pensionar, ne dorim să atingem acel nivel, standard, propus prin mass-media, care are criterii mai ales în plan material, civilizator și mai puțin în cel cultural sau identitar.

De câțiva ani, România se bucură de inserția în spațiul european, dorindu-și să

**PRESERVING THE ECCLESIASTIC AND
CIVIL ARCHITECTURAL VALUES IN
FRAMEWORK OF GLOBALIZATION**

Dumitru Valentin PĂTRAȘCU
Gorj Regional Museum „Alexandru Ștefulescu”

Abstract

The 21st century is prefigured to be, by analysing the evolution of the society at the macro-cosmic level, **the confirmation and the reinforcement of the world's trend of globalization**, an approach with steady and permanent periods of time in history, from the matriarchal ages until the crash of the recent empires.

Key words: globalization, architectural monuments, ecclesiastic, national cultural patrimony.

Globalization, this complex phenomenon that is extending quickly, is noticed collectively through the dynamics of the integrated markets, the pre-eminence of the unique money in the international commerce, the equalization of the borders by the investments of the transnational companies, the proportion of the multinational corporations, the convergence of the technologies, creating certain prosperity areas that are catalysers for the emergent spaces.

The new element is maybe induced by the *desideration of the phenomenon in an emphasized way at the personal level, regarding the individual confrontation with the re/action of the societal environment that invades the intimate space* – creating the universal human being through the global society produces home effects: *from pupil to retired people, we want to reach that level, standard suggested by mass-media that has criteria especially in the material, civilising frame and less in the cultural or identity frame.*

For a few years, Romania has enjoyed the

galopeze în ritmul cuceririlor/statusurilor economice ale țărilor din vest, demers presărat cu numeroase rateuri, izvorâte din dorința „implementării” cunoscute a unor forme fără fond, lăsându-se la index axele ființiale ale identității naționale și ale unei integrări de succes – cultura și tradițiile poporului, dacă vocabula din urmă nu induce repulsie, dat fiind contextul „european”.

Apartenența la spațiul cultural european și construirea a ceea ce numim *identitatea culturală europeană* impune, principial, o abordare inter-sectorială, care să armonizeze obiectivele economice, comerciale, sociale cu cele culturale, identitare, spirituale, atât la nivelul fiecărei țări, cât și ca politică și practică europene.

În spațiul pan-european, astfel configurat, diversitatea de creații, obiective patrimoniale și tradiții culturale ale țărilor membre nu se constituie în sursă de divizare și conflicte, ci trebuie percepută ca bogăție/îmbogățire comună.

Analizând oferta țării noastre în această piață comună, vom constata posibilitatea unei prezențe onorabile la standul culturii comune și îndeplinirea cu brio a principiilor calității și cantității obiectivelor care dau identitate națională și valență europeană pentru un popor care a fost dintotdeauna (spațial și etno-cultural) integrat.

Regionalizând, Oltenia și în special Gorjul, își pot aduce o contribuție consistentă la spațiul cultural național și european, prin monumentele lor de certă valoare istorică și arhitecturală, care, în contextul dinamicii societății globale, se pot constitui în mijloace sigure, pentru un stat și o națiune integrate în sistemele de ființare globală, de prezervare a identității proprii și de rezonanță în corala armoniei comune europene.

Cuantificând, la modul capitalist, în județul Gorj se regăsesc în Lista Monumentelor Istorice, elaborată de Ministerul Culturii și Cultelor în anul 2004, 511 monumente istorice, dintre care 369 monumente de arhitectură, 90 de situri arheologice, 28 monumente de for public și

insertion in the European space, willing to gallop in the rhythm of the economical conquests/statuses of the western countries, an approach filled by several failures that have come from the known desire to “implement” certain forms with no fund, leaving at the index the being axes of the national identities and of a successful integration – the culture and traditions of the people if the last word does not induce repulsion, given the “European” context.

The membership to the European cultural space and the construction of what we call a *European cultural identity* imposes mainly an inter-sector approach that can harmonize the economical, commercial, social goals with the cultural, identity, spiritual ones both at each country’s level and as European politics and practice.

In the Pan-European space that is thus configured, the diversity of creations, patrimonial objectives and cultural traditions of the member countries do not constitute in a division source and conflicts but it has to be perceived as common richness/enrichment.

By analysing the offer of our country in this common market, we will find the possibility of a honourable presence at the common culture stand and the successful accomplishment of the quality and quantity principles of the objectives that give national identity and European valence for a people who was always integrated (spatially and ethno-culturally).

By regionalising, Oltenia and especially Gorj may bring their consistent contribution to the national and European cultural space, by their monuments of a certain historical and architectural value that, in the frame of the dynamics of the global society, we may constitute safely, for a state and a nation integrated in the systems of global settlement, of preserving the own identities and the resonance in the choral of the common European harmony.

By quantifying in the capitalist way, in Gorj there are in the List of Historical Monuments, elaborated by the Ministry of Culture and Cults in 2004, 511 historical monuments, 369 of them being architectural, 90 of them archaeological, 28 of them of public forum and 24 of them

24 *monumente comemorative*¹.

Dintre monumentele de arhitectură, cele mai numeroase sunt cele eclesiastice – 117 biserici de lemn și 65 de zid². Deși îndeobște Maramureșul este cunoscut ca ținutul bisericilor de lemn și al meșteșugului prelucrării lemnului, Gorjul are cele mai multe biserici de lemn înscrise în Lista Monumentelor Istorice.

Privind în trecutul cultural al zonei Olteniei, vom observa, fără a-ți trebui ochiul unui specialist, că această zonă, nu singura de altfel, are în arealul patrimonial propriu, care este mai cunoscut publicului larg, cu relevanță atât regională, cât și națională, *monumentele de factură eclesiastică* (bisericele de lemn și zid) și *civilă* (culele și casele/conacele boierești).

Acestea sunt expresia creatoare a elitelor și oamenilor simpli - poporului român dintre Carpați și Dunăre, mostre sublime ale creativității și preocupărilor fine, culturale ale acestuia, dincolo de apăsarea istoriei. Retrospectiv, acestea au traversat și trasfigurat istoria unui popor „umilit și obidit”.

Din punct de vedere arhitectural, elementele care constituie specificitatea bisericilor de lemn sunt – dispunerea temeliei direct pe pământ, prezența peretelui plin între pronaos și naos, precum și absența clopotniței de pe pronaos³.

Deși publicul iubitor de cultură nu cunoaște, arhitectura bisericilor de lemn gorjenești impresionează prin perisabilitatea materialului folosit, care transpare prin veacuri, uimitor, prin fragilitatea lui, prin bogăția decorurilor întâlnite pe stâlpii pridvoarelor, pe ușile de intrare, pe cornișe, pe tălpile de temelie.

Lemnul primește în mâna meșterului popular dimensiuni mistico-filosofice, care se constituie în tot atâtea acte de cultură, ca și epopeele antice și catedralele medievale: șarpele, pomul vieții, brâul care înconjoară toată biserica, crucea, mărușul, etc⁴.

Este oportun de reamintit că *majoritatea temelor „procesate” de meșterii populari*

*commemorative monuments*¹².

Between the architectural monuments, the most numerous are the ecclesiastic ones – 117 wooden churches and 65 made of walls¹³. Even if Maramureș is especially known as the land of wooden churches and of the craft of processing wood, Gorj has the most wooden churches registered in the List of Historical Monuments.

Regarding the cultural past of Oltenia, we will notice, without requiring the eye of a specialist, that this area, actually not the only, has in its own patrimonial area, that is also known by the large public, with a relevance that is both regional and national, *ecclesiastic monuments* (wooden churches and others made of wall) and *civil ones* (lordly houses/manors and fortresses).

These ones are the creating expression of the elites and of the simple humans – the Romanian people between the Carpathians and the Danube, sublime samples of its fine, cultural creativity and concerns beyond the history oppression. Retrospectively, these have crossed and transfigured the history of a “humiliated” people.

From the architectural viewpoint, the elements that constitute the specificity of the wooden churches are – the disposal of the foundation directly on the ground, the presence of the full wall between narthex and nave and also the absence of the steeple on the narthex¹⁴.

Even if the audience loving the culture does not know the architecture of the wooden churches in Gorj impresses by the perishableness of the used material that discerns by ages, amazingly, by its fragility, by the richness of the decorations found on the pillars of the porch, on the main doors, on cornices, on the funding soles.

Wood receives in the popular craftsman’s hand mystical-philosophical sizes that are constituted in cultural acts, as the antic epopees and the medieval cathedrals: the snake, the tree of life, the belt that goes round the entire church, the cross, the apple, etc¹⁵.

It is opportune to remember that *most of the themes “processed” by the anonymous popular craftsmen are capitalized and sublimed in the*

anonimi, se regăsesc valorizate și sublimate în operele sculptorului care a știut, în secolul XX, să dea expresie negrăitului - Constantin Brâncuși.

Acoperișul, ca sublimitate a armoniei creației și consecvenței materiei cu cerul coborât pe pământ, este realizat din șită, prinsă în cuie de lemn, migala și simetria vizibile cu ochiul liber, arătând *substratul intelectual al unor oameni care știu să se desprindă din marginirile cotidianului și să producă acte pentru posteritate*. Este relevant faptul că majoritatea ctitorilor bisericilor de lemn au fost moșneni (țărani liberi) și în puține cazuri de boieri⁵.

În zona centrală a Gorjului bisericile de lemn primesc un adagiu tehnic, practic: cele două suporturi/mese necesare exercitării actului liturgic: proscomidiarul și diaconiconul⁶, două elemente care arată îndrăzneala și intimitatea pragmatică a meșterului/credinciosului cu divinitatea, demers care transpune actul cultic în act de cultură.

Pe aceeași coordonată se transpun și bisericile de lemn cu pridvor la altar⁷ (*Sfântul Nicolae* din Colibași, Scoarța; *Sfântul Nicolae* din Valea Pojarului, Bustuchin), elemente de maximă intimitate a credinciosului cu divinitatea, altarul devenind un spațiu al „*taifasului tainic*”, mijlocit de pridvorul caselor țărănești, care erau unul dintre mijloacele media ale epocii medievale românești.

Probabil că în societatea tehnologizată de astăzi majoritatea se întreabă de ce este important să vorbim despre aceste „clădiri” neajutorate din lemn, care zac pe-o rână pe vârful unui deal sau care se cufundă anonime în desișurile neglijenței umane.

Este cu adevărat o întrebare eminentă funciară. Cel mai la îndemână argument pentru un apologet al identității naționale și relevanței ei europene, este faptul că *aceste mici forme de expresie culturală, artistică, religioasă, sunt actele de creație ale poporului din care am răsărit cei care ne întrebăm, legitim, la ce bun să discutăm*

works of the sculptor who knew in the 20th century to give an expression to the unspeakable - Constantin Brâncuși.

The roof, as a sublimity of the creation harmony and of the matter consistency with the sky that came on the earth, is made of clapboards caught in wooden nails, and the carefulness and the symmetry are visible by naked eye, showing *the intellectual substratum of some people who know how to come out from the daily borders and to produce acts for the posterity*. It is relevant the fact that most of the founders of the wooden churches were freeholders (free peasants) and, in a few cases, boyars¹⁶.

In the central area of Gorj, the wooden churches receive actually a technical addition: the two supports/tables needed for the exertion of the liturgical act: the Anaphor holder and the diaconicon¹⁷, two elements that show the pragmatic intimacy and the daring of the craftsman/believer regarding the divinity, an approach that transposes the cultic act in a cultural act.

On the same coordinate, there are the wooden churches with a porch to the altar¹⁸ (*Saint Nicholas* in Colibași, Scoarța; *Saint Nicholas* in Pojarului Valley, Bustuchin), elements of the believer's maximum intimacy with the divinity, the altar becoming a space of the “*secret chat*” mediated by the porch of the peasants' houses, that were one of the media means of the Romanian Middle-Age.

Nowadays, in the technological society, most of the people wonder *why it is important to talk about these helpless wooden “buildings” that lie sideways on the top of a hill or that dive anonymously in the thickets of the human negligence*.

It is indeed an eminently territorial question. The most convenient argument for a extoller of the national identity and its European relevance, is the fact that *these small types of cultural, artistic, religious expression are the creation acts of the people where we came from*, the ones who are legally wondering, should not discuss about their preservation.

For example, we know several cases when

despre prezervarea lor.

Spre exemplificare, sunt cunoscute numeroase cazuri când o comunitate oltenească, silită să se mute ca urmare a unor contexte socio-istorice, a purces la strămutarea simultană și a lăcașului de cult, pentru a se asigura comuniunea cu strămoșii care, în toate marile civilizații ale omenirii, a produs continuitate și educație în gena urmașilor. Sunt consemnate în documentele vremii strămutarea bisericilor de la Valea Pojarului (Bustuchin), Șura (Slivilești), Glodeni (Bălănești), Pișteștii din Deal (Scoața)⁸.

Ca să conștientizezi rolul esențial pe care aceste bijuterii din lemn îl dețin în edificarea și consolidarea fondului identitar al poporului român, nu trebuie să fii neapărat religios, într-o formă sau alta, ci doar să recunoști rolul istoriei pe care o poartă și o grăiesc către urmașii civilizații ai secolului XXI.

Între investițiile care fixează decorurile stradale în beton și sticlă, demersurile de restaurare/prezervare a acestor simboluri identitare pot părea insolite și inedite, dar nu într-o societate, fie ea și globalizată, care se așează cu onoare la masa dialogului civilizator al integrării multiculturale.

Rolul edificiilor patrimoniale civile nu este cu nimic mai prejos decât al celor eclesiastice, *casele și culele boierești* aducând o notă de monumentalitate și pedanterie fondului de bun gust și smerenie al meșterilor populari.

Puțini specialiști în domeniu și responsabili pe domeniul protejării patrimoniului cultural național, au arătat interes și deschidere pentru situația în care se găsesc aceste obiective istorice de valoare excepțională.

Culele se constituie în dovada palpabilă a influențelor orientale asupra tehnicilor arhitecturale oltenești, dând acestui spațiu românesc o notă aparte, de simbioză cu spațiul balcanic, cu care am interferat sute de ani.

Turcescul *kule* (turn) s-a impus în denumirea locuințelor fortificate ale boierilor

an Oltenian community, forced to move as a consequence of certain social-historical contexts, has started to move simultaneously the religious place in order to the communion with the ancestors who, in all the great civilisations of the humanity, has produced continuity and education in the offspring gene. The moving of the churches in Pojarului Valley (Bustuchin) (Bustuchin), Șura (Slivilești), Glodeni (Bălănești), Pișteștii din Deal (Scoața)¹⁹ are registered in the documents of that age.

In order to acknowledge the essential role these wooden jewellery own in edifying and reinforcing the identity fund of the Romanian people, one does not have to be religious, in a way or another, but only to accept the role of the history held and spoken by the civilised successors of 21st century.

Between the investments that establish the street decorations in concrete and in glass, the approaches of restoring/preserving these identity symbols may seem unwonted and inedited, but not in a society, even globalized, that sits honourably at the table of the civilising dialogue of multicultural integration.

The role of the civil patrimonial edifices is not at all smaller than the one of the ecclesiastic ones, so *the lordly houses and fortresses* bring a monumentality and pedantry note to the fund of good taste and piety of the popular craftsmen.

Few specialists in this field that are responsible also for protecting the national cultural patrimony have shown interest and open-minds for the situation where these historical objectives having an exceptional value are found.

The fortresses are constituted in the palpable proof of the oriental influences on the Oltenian architectural techniques, giving this Romanian space a special note, a symbiosis one with the Balkan space which we have interfered with for hundreds of years.

The Turkish *kule* (tower) was imposed in the name of the fortified dwellings of the Oltenian boyars, bringing the Balkans closed, in the space where they are found²⁰.

The fortresses in Gorj are some of the few civil architectural creations in Oltenia during the

olteni, aducând mai aproape Balcanii, în spațiul căruia se regăsesc⁹.

Culele gorjanești sunt între puținele creații arhitecturale civile din Oltenia evului mediu românesc și sunt produsul contextului istoric tulbure al secolelor XIII-XIX, fiind, în același timp o modalitate de exprimare creativă, artistică, arhitecturală a înaintașilor noștri, aspect ce indică nivelul civilizator și cultural al acestora.

Originalitatea lor rezidă în sintetizarea elementelor arhitecturale ale caselor țărănești și boierești, ca și a turnurilor mănăstirești, cu produsul total inedit în Oltenia al cerdacului de la etajul superior cu arcade susținute de coloane - detaliu arhitectural care aduce o notă de unicitate în spațiul subcarpatic, balcanic și oriental¹⁰.

Culele au evoluat din punct de vedere arhitectural, atingând apogeul în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și devenind astfel unele dintre cele mai interesante și mai spectaculoase construcții din Oltenia¹¹.

Relevant pentru ignoranța cu care au fost tratate aceste monumente de certă valoare identitară, este și evidența contabilă a celor care au mai rezistat în decursul a aproximativ 300 de ani, în condițiile în care au fost edificate din ziduri groase de cărămidă: din 24 cule care apar menționate în documente, doar 3 își mai păstrează forma inițială: *Cula Cornoiu*, de la Curtișoara, *Cula Cioabă-Chintescu* de la Șiacu, Slivilești și *Cula Crăsnaru*, de la Groșerea, Aninoasa.

Dacă boierii români se întreceau în dănuirea unor lăcașuri care să le poarte numele în veacurile ce urmau și se făleau întreolaltă sau înaintea străinilor cu întemeierea „de la zidirea lumii” a bisericilor din zid sau culelor, societatea globală contemporană promovează tipologia „miliardarului” care se luptă cu topurile și statisticile bogaților planetei, o povară falsă și fără efecte în plan social și cultural.

În același sens, dacă zidirea și întreținerea unui lăcaș de cult sau a unei cule, e adevărat personale dar deseori cu utilitate publică, era în evul mediu românesc un act de autentică

Romanian Middle-Age and are the product of the diffuse historical context of the 13th-19th centuries, being at the same time a means of creative, artistic, architectural expression of our ancestors, an aspect that indicate the civilising and cultural level of these.

Their originality stays in the integration of the architectural elements of the peasant and lordly houses, and also of the monastic towers, with the inedited total product in Oltenia of the balcony upstairs with arcades supported by columns – an architectural detail that brings a uniqueness note in the sub-Carpathian, Balkan and oriental space²¹.

The fortresses have evolved from the architectural viewpoint, reaching the apogee in the second half of the 18th century and becoming thus some of the most interesting and spectacular constructions in Oltenia²².

It is also relevant, for the ignorance that these valuable identity monuments were treated with, the financial evidence of the ones who resisted for about 200 years, in the conditions where they were edified from thick walls made of bricks: between the 24 fortresses that are mentioned in the documents, only 3 of them keep their initial form: *Cornoiu Fortress*, from Curtișoara, *Cioabă-Chintescu Fortress* from Șiacu, Slivilești and *Crăsnaru Fortress*, from Groșerea, Aninoasa.

If the Romanian boyars were competing regarding the secret of certain places that could have their names in the following centuries and they were bragging between them or in front of the strangers about the accomplishment “since the making of the world” of the churches made of wall or of the fortresses, the contemporary global society promotes the typology of the “billionaire” who fights the tops and the statistics of the planet’s resources, a fake burden that has no effects at the social and cultural level.

In the same sense, if the building and the maintenance of a religious place or of a fortress, indeed personal but often having a public utility, were an act of authentic “lordliness”, nowadays the “patronage” proves to be a hobby of celebrity, an obsession for notoriety and media

„boierie”, astăzi „patronarea” se dovedește o marotă a celebrității, o obsesie pentru notorietate și idolatrie media, fără a mai pomeni de in/utilitatea publică a „investițiilor/inițiativelor private”.

În aceste circumstanțe, ne putem întreba, în secolul XXI, cine își asumă rolul protejării acestor valori?

Privind în epocă, răspunsul este - „boierii” (intelectualitatea, factorii decizionali, investitorii) și „poporul” (cei care nu s-au grăbit să se așeze pe scaunul răspunderilor publice), sau, mai modern – societatea civilă.

Mediile academice, universitare, profesionale, culturale, din județul Gorj, trebuie să-și regăsească vocația erijării în avocatul prezervării patrimoniului cultural național, având ca reper actual pe Alexandru Ștefulescu, dascălul Gorjului, care l-a simțit și arătat așa cum este: „istoric și pitoresc”.

Inteligența contemporană, integrată și europeană, trebuie să devină portavocea valorilor identitare românești, senzor al păstrării acesteia, creuzetul culturalizării societății civile și factorul promovării obiectivelor patrimoniale în contextul dinamicii societății moderne.

Proclamația de integrare europeană și globală a monumentelor cu valoare identitară poate cuprinde, între altele: *conservarea monumentelor istorice existente și a zonei lor de protecție, restaurarea celor care se află în stare accentuată de degradare, dezvoltarea unor strategii de promovare istorico-turistică, integrarea patrimoniului construit în mediul de viață al societății contemporane.*

O societate care se vrea integrată în spațiile de civilizație contemporană, nu-și poate permite să se transforme în consumatorul de casă al celorlalte națiuni, prin adoptarea unor paradigme imitaționiste, fără păstrarea și promovarea autenticității proprii, care se constituie în contraofertă ce intră pe piața valorilor comune, cu rezultatul cert al progresului Europei popoarelor.

idolatry, without mentioning the public in/utility of the “private investments/initiatives”.

In these circumstances, we may wonder, in the 21th century, who assumes the role of protecting these values?

Regarding the age, the answer is - „the boyars” (the intellectuality, the decisional factors, the investors) and “the people” (the ones who did not hurry to sit on the chair of public responsibilities), or, more modern, – the civil society.

The academic, university, professorial, cultural media in Gorj must find the vocation of posing in the lawyer of preserving the national cultural patrimony, having as a reference point Alexandru Ștefulescu, the teacher of Gorj, who felt and showed it as it was: „historical and picturesque”.

The contemporary intelligence, also integrated in Europe, must become the speaking-tube of the Romanian identity values, a sensor of keeping it, the cupel of enlightening the civil society and the factor of promoting the patrimonial objectives in the frame of the dynamics of the modern society.

The proclamation of European and global integration of the valuable identity monuments may contain, between others: *the conservation of the existent historical monuments and of their protection areas, the restoration of the much damaged ones, the development of certain historical-touristic promotion strategy, the integration of the patrimony built in the environment of the contemporary society.*

A society that wants to be integrated in the spaces of contemporary civilisation cannot afford to transform in the house consumer of the other nations, by adopting some imitating paradigms, without keeping and promoting the own authenticity that is constituted in a counter-offer that enters on the market of the common values, with the certain result of the European peoples progress.

Bibliografie:

1. *Ghidul Monumentelor Istorice din Județul Gorj*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2009
Atanasescu, Iancu; Grama, Valeriu, *Culele din Oltenia*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1974
2. Bratu, Olimpia, *Bisericile din lemn, embleme ale arhitecturii tradiționale din Gorj*, în Litua, XII, Târgu-Jiu, 2009
3. Cristache-Panait, Ioana, *Arhitectura de lemn din județul Gorj*, București, 2001
4. Oberlander-Târnoveanu, *Un viitor pentru trecut. Ghid de bună practică pentru păstrarea patrimoniului cultural*, CIMEC, 2002
5. Pănoiu, A., *Arhitectura tradițională din partea centrală a Gorjului*, București, 1982
6. Pătrașcu, Dumitru Valentin, *Culele din Oltenia, valori arhitectonice inestimabile, în Vertical*, nr.163, din 10 februarie 2009
7. Zamora, Luiza; Bonciocart, Șerban, *Cule, Case boierești fortificate din România*, București, Ed. Igloo, 2006

Bibliography:

1. *The Guide of Historical Monuments in Gorj*, Măiastra Press, Târgu-Jiu, 2009
Atanasescu, Iancu; Grama, Valeriu, *Fortresses in Oltenia*, Romanian Writing Press, Craiova, 1974
2. Bratu, Olimpia, *Wooden Churches, Symbols of the Traditional Architecture in Gorj*, in Litua, XII, Târgu-Jiu, 2009
3. Cristache-Panait, Ioana, *Wooden Architecture in Gorj*, Bucharest, 2001
4. Oberlander-Târnoveanu, *Future for the Past. Guide of Good Practice for Keeping the Cultural Patrimony*, CIMEC, 2002
5. Pănoiu, A., *Traditional Architecture from the Central Part of Gorj*, Bucharest, 1982
6. Pătrașcu, Dumitru Valentin, *Fortresses in Oltenia, Inestimable Architectonical Values, in Vertical*, no.163, since February 10th, 2009
7. Zamora, Luiza; Bonciocart, Șerban, *Fortresses, Lordly Fortified Houses in Romania*, Bucharest, Igloo Press, 2006

¹. *Ghidul Monumentelor Istorice din Județul Gorj*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2009, p. 5

². Olimpia Bratu, *Bisericile din lemn, embleme ale arhitecturii tradiționale din Gorj*, în Litua, XII, Târgu-Jiu, 2009, p. 223.

³. Ioana Cristache-Panait, *Arhitectura de lemn din județul Gorj*, București, 2001, p. 16-18.

⁴. Olimpia Bratu, art. cit. p. 226.

⁵. *Ghidul...*, p. 6

⁶. A Pănoiu, *Arhitectura tradițională din partea centrală a Gorjului*, București, 1982

⁷. Olimpia Bratu, art. cit., p. 226.

⁸. *Ibidem*, p. 227-228.

⁹. Luiza Zamora, Șerban Bonciocart, *Cule, Case boierești fortificate din România*, București, Ed. Igloo, 2006, p.10-11

¹⁰. Iancu Atanasescu, Valeriu Grama, *Culele din Oltenia*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1974, p.12.

¹¹. A se vedea articolul nostru, *Culele din Oltenia, valori arhitectonice inestimabile, în Vertical*, nr.163, din 10 februarie 2009

¹². *Guide of Historical Monuments in Gorj*, Măiastra Press, Târgu-Jiu, 2009, p. 5

¹³. Olimpia Bratu, *Wooden Churches, Symbols of the Traditional Architecture in Gorj*, In, XII, Târgu-Jiu, 2009, p. 223.

¹⁴. Ioana Cristache-Panait, *Wooden Architecture in Gorj*, Bucharest, 2001, p. 16-18.

¹⁵. Olimpia Bratu, art. cit. p. 226.

¹⁶. *The Guide...*, p. 6

¹⁷. A Pănoiu, *Traditional Architecture in the Central Area of Gorj*, Bucharest, 1982

¹⁸. Olimpia Bratu, art. cit., p. 226.

¹⁹. *Ibidem*, p. 227-228.

²⁰. Luiza Zamora, Șerban Bonciocart, *Fortresses, Lordly Fortified Houses in Romania*, Bucharest, Igloo Press, 2006, p.10-11

²¹. Iancu Atanasescu, Valeriu Grama, *Fortresses in Oltenia*, Romanian Writing Press, Craiova, 1974, p.12.

²². See our article, *Fortresses in Oltenia, Inestimable Architectonical Values, in Vertical*, no.163, since February 10th, 2009